

Guia docent de l'assignatura "Virologia"**2011/2012**

Codi: 100951

Crèdits ECTS: 6

Titulació	Pla	Tipus	Curs	Semestre
2500253 Biotecnologia	815 Graduat en Biotecnologia	OB	3	2

Contacte

Nom : Antonio Pedro Villaverde Corrales

Email : Antonio.Villaverde@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: No

Algun grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

Uns bons coneixements de Microbiologia, Bioquímica i Biologia Cel·lular i interès per la Virologia

Objectius i contextualització

Els objectius docents són el conjunt de conceptes bàsics i fonamentals que s'impartiran a l'assignatura i que, segons el criteri del professor, tot estudiant universitari de virologia en un àmbit no sanitari hauria de conèixer. La bona comprensió dels mateixos és necessària per a aprovar l'examen, mentre que l'obtenció de qualificacions superiors requereix la seva integració per a la resolució de problemes multifactorials, entre d'altres, d'acord als exemples específics que es treballin a classe. S'indiquen els textos i exercicis per a cada tema dirigits a consolidar les idees presentades a classe i es recomana la seva consulta i resolució respectivament.

Tema 1. Relacionar la diversitat vírica amb la dels seus hostes. Entendre el concepte de parasitisme estricte i identificar les funcions i elements cel·lulars parasitats. Entendre les etapes del cicle víric mecànica i enzimàticament. Relacionar cada etapa amb el compartiment cel·lular corresponent. Reconèixer les semblances i diferències entre virus i altres elements genètics mòbils. Identificar les diferències biològiques entre virus DNA, RNA i amb la transcriptasa inversa des del punt de vista genòmic i biològic. Conèixer les diferents estratègies de multiplicació vírica i el paper de l'envolta en els virus que la tenen. Entendre el diferent paper dels tipus de gens vírics en el cicle biològic. Conèixer qualitativament la composició química de les partícules víriques i quantitativament, els marges de les seves dimensions. Entendre el significat biològic de la polaritat del genoma. Poder donar una definició precisa de virus.

Tema 2. Entendre la continuïtat reproductiva de la vida i dels sistemes biològics (incloent-hi els virus) *versus* la teoria de la generació espontània. Comprendre els postulats de Koch i poder explicar perquè no es poden aplicar als virus. Entendre els criteris per a assignar agents etiològics vírics. Conèixer els trets més rellevants de la història de la Verola. Situar en un context temporal el descobriment dels virus i el reconeixement de les seves característiques morfològiques, químiques i genètiques.

Tema 3. Conèixer les metodologies bàsiques d'obtenció de lisats vírics per bacteriòfags, virus vegetals i virus animals, i de purificació i d'observació microscòpica de virions. Conèixer els procediments analítics més importants per a determinar components vírics, incloent-hi la PCR, l'ús de sondes d'àcids nucleics i

immunoassaigs, i saber quins d'ells s'apliquen al diagnòstic. Saber realitzar titolats, i conèixer els mètodes alternatius d'avaluació d'activitat biològica. Entendre la bioperillositat dels virus i conèixer les mesures de contenció en un laboratori de Virologia.

Tema 4. Conèixer els diferents tipus morfològics vírics i a quin d'ells pertanyen els principals patògens humans. Conèixer els trets fonamentals de la microscòpia electrònica, la difracció de raigs X i els mètodes de reconstrucció d'imatges. Comprendre l'arquitectura molecular de la càpsida en les simetries helicoidal i icosaèdrica i avaluar quantitativament els paràmetres rellevants (nombre de costats, capsòmers i subunitats) en la simetria isomètrica. Comprendre arquitectònicament la simetria rotacional, el valor de T i les seves excepcions arquitectòniques. Conèixer la neutralització i els conceptes associats d'immunologia vírica. Entendre el paper de la càpsida en la interacció amb la cèl·lula hoste. Conèixer el paper i localització de les proteïnes de la matriu i de fusió.

Tema 5. Conèixer quantitativament els marges de complexitat dels genomes vírics i les diferències entre virus DNA i RNA. Conèixer les propietats dels genomes partits i segmentats i l'organització gènica en virus RNA. Entendre els mecanismes de variabilitat genètica en virus i de la complementació. Entendre els mecanismes d'expressió gènica i el seu vincle amb la polaritat dels genomes. Conèixer els principis de la genètica inversa i en general, les estratègies de manipulació genètica de virus. Saber el tipus de genoma dels principals patògens humans.

Tema 6. Conèixer les bases biològiques de la classificació de Baltimore i les classes resultants. Saber quins són els criteris taxonòmics en Virologia i els taxons que en resulten. Conèixer les famílies víriques que contenen els principals patògens humans i animals, i saber-ne el tipus d'àcid nucleic i les característiques principals de la partícula vírica (presència o no d'envolta i tipus de simetria).

Tema 7. Conèixer les hipòtesis sobre l'origen i l'evolució global dels virus i tenir criteris per a avaluar-ne les possibilitats pels diferents grups de virus. Conèixer quantitativament els ordres de magnituds de les freqüències de mutació en els genomes vírics. Conèixer l'estructura, la mida i el dinamisme de les poblacions víriques. Entendre la diferència entre freqüència de mutació i la proporció de mutants. Entendre els principis de la fixació darwiniana i no darwiniana de mutacions i els fonaments de les pressions selectives sobre les poblacions víriques. Comprendre la diferència entre potencial evolutiu i evolució. Entendre els conceptes d'espai de seqüències, de seqüències mestres i consens i d'eficàcia replicativa.

Tema 8. Vincular la variabilitat genètica vírica amb la possible aparició de nous virus. Entendre el paper dels factors mediambientals determinants, com a oportunitats de contacte entre espècies. Saber la diferència biològica entre nous virus humans establerts i no establerts. Conèixer els principals virus humans nous, les famílies a les que pertanyen i el seu impacte en la salut humana. Comprendre l'emergència vírica.

Tema 9. Conèixer les diferents etapes del cicle de multiplicació vírica en infeccions productives. Saber el paper i naturalesa dels receptors vírics i els mecanismes d'internalització cel·lular i escapament endosomal. Conèixer l'impacte de la multiplicació vírica sobre la biosíntesi cel·lular i els principals efectes citopàtics. Entendre la regulació temporal de l'expressió gènica en diferents virus. Conèixer els trets principals de la morfogènesi vírica i el paper de l'envolta en la formació dels virions. Saber els diferents mecanismes de l'oncogènesi vírica i els tipus de virus oncogènics. Conèixer els antivírics més importants i les seves dianes. Comprendre la biologia del RNA interferent.

Tema 10. Saber el paper de les portes d'entrada en les infeccions víriques. Distingir entre infeccions localitzades i sistèmiques. Conèixer els conceptes de tropisme, invasivitat i virulència-atenuació. Conèixer el tropisme dels principals virus humans i les seves vies de contagi. Entendre el paper biològic i epidemiològic dels reservoris i dels vectors. Entendre la dinàmica entre rentat i persistència i els diferents mecanismes de persistència. Conèixer els llocs de persistència en virus humans. Entendre la latència i la reactivació i saber-ne exemples. Conèixer la mecànica de la transmissió i la infecció vírica en plantes i els principis que governen el moviment dels virions en la planta.

Tema 11. Conèixer els trets més rellevants de la resposta immune antivírica específica i el paper de la vessant humoral i cel·lular en el rentat i la prevenció de la infecció. Valorar la importància de la immunitat mucosal a les portes d'entrada. Conèixer els trets més rellevants de la resposta immune no adaptativa i en particular dels interferons. Entendre les diferents estratègies vacunals convencionals i les diferències entre vacunes inactivades i atenuades. Conèixer els riscos biològics de la vacunació i les noves aproximacions vacunals.

Tema 12. Conèixer les malalties prioniques humanes i animals i les seves característiques clíniques i epidemiològiques més importants. Comprendre les bases moleculars de la teoria del prió i conèixer les formes conformacionals de la proteïna PrP. Saber de l'existència de prions no patògens en llevats. Conèixer l'estructura molecular dels viroides i el tipus d'hostes que infecten.

Tema 13. Entendre els principis biològics del "phage display" i saber-ne aplicacions.

Tema 14. Entendre les propietats víriques importants per a la teràpia gènica i com aquestes poden ser mimetitzades per complexos produïts artificialment. Estratègies de disseny i tipus de virus artificials i aplicacions.

Competències i resultats d'aprenentatge

1747:E07 - Identificar elements estructurals i funcionals de virus i altres microorganismes útils per al disseny de noves estratègies de diagnòstic molecular de malalties infeccioses.

1747:E07.02 - Explicar les propietats dels virus i de les partícules víriques útils per al disseny de vacunes i de fàrmacs antivírics.

1747:E07.03 - Identificar els components vírics i del cicle víric rellevants a la resposta immune antivírica.

1747:E07.04 - Aplicar els mètodes usats per a la detecció i quantificació de material víric i de resposta immune antivírica.

1747:T04 - Buscar i gestionar informació procedent de diverses fonts.

1747:T04.00 - Buscar i gestionar informació procedent de diverses fonts.

1747:T06 - Llegir textos especialitzats tant a llengua anglesa com a les llengües pròpies.

1747:T06.00 - Llegir textos especialitzats tant a llengua anglesa com a les llengües pròpies.

1747:T09 - Treballar de forma individual i en equip.

1747:T09.00 - Treballar de forma individual i en equip.

Continguts

1. Naturalesa i multiplicació dels virus

El món dels virus. Parasitisme estricte, multiplicació i transmissió. La malaltia vírica i el concepte "iceberg". La diversitat vírica. La partícula vírica: dimensions, composició química, morfologia i nomenclatura. Funcions de la càpsida; estabilitat i reconeixement. Composició química, estructura i organització del genoma víric: gens estructurals i no estructurals. La polaritat de l'àcid nucleic. El cicle víric: fases extra- i intracel·lulars. Multiplicació vírica: infeccions productives i no productives. Expressió seqüencial de gens vírics. Virus, elements genètics mòbils i éssers vius.

2. La Virologia i els seus orígens

Les hipòtesis sobre el manteniment de la vida i la generació espontània. Els treballs d'en Pasteur. Agents infecciosos microscòpics i els postulats de Koch. El segle XIX: el descobriment dels virus. El mosaic del tabac: el concepte de verí filtrable. Descobriment dels virus animals. El segle XX: caracterització química, estructural i genètica dels virus. Fets rellevants en la història de la Virologia. L'eradicació de la verola i el risc de re-emergència. Aspectes clínics i biotecnològics de la Virologia. Bioterrorisme.

3. Metodologia virològica

Obtenció de partícules víriques. El cultiu cel·lular. Cultius a petita i mitjana escala. Purificació. Anàlisi quantitatiu de partícules víriques. Detecció de components vírics i aplicacions en la metodologia diagnòstica. El laboratori de Virologia: àrees i distribució. La seguretat biològica. Nivells de contenció: P1 a P4. Tractament d'aire. Tractament d'efluents. Les fàbriques de vacunes: producció a escala industrial de partícules víriques.

4. Estructura de les partícules víriques

Morfologia de les partícules víriques. Estudi arquitectònic de les partícules víriques: la microscòpia electrònica i les reconstruccions tridimensionals. La difracció de raigs X: requisits cristal·logràfics i nivell de resolució. Arquitectura molecular en les simetries helicoidal i icosaèdrica. Proteïnes trans-membrana en les envoltanes víriques. Llocs d'unió a receptors. Els antígens vírics i els epítops B i T. La neutralització i l'evasió de la neutralització. Variabilitat genètica i epitòpica.

5. Genètica i genomes vírics

Principi d'economia i complexitat dels genomes vírics; gens encavalcats. Genomes segmentats i partits. Seqüenciació de genomes vírics i predicció de funcions. Recombinació, reorganització i mescla fenotípica. Tipus de mutants vírics. Virus defectius: genomes integrats, virus satèl·lits i partícules defectives interferents. Complementació. El clon infeccios. Expressió gènica en diferents tipus de virus; estratègies de regulació temporal. Principis de genètica inversa. Instruments vírics per a transferència genètica i teràpia gènica. Presentació de pèptids i antígens en virus recombinants. Clonació i expressió gènica amb vectors d'origen víric.

6. Principis de taxonomia vírica

Primeres classificacions de virus: classificació de Baltimore de virus animals. El Comitè Internacional de Taxonomia de Virus i el sistema de classificació. Propietats víriques usades en taxonomia. Famílies de virus animals i virus no classificats. Els principals patògens humans i les seves malalties.

7. Origen i evolució dels virus

Origen dels virus; teories regressives i a favor d'un origen cel·lular. Mecanismes de generació de diversitat. Freqüències de mutació i abundància relativa de mutants. Fixació de mutacions. Replicases víriques i fidelitat de còpia. Variabilitat i evolució en virus RNA i retrovirus. Les quasiespècies víriques. Evolució i potencial evolutiu. Selecció darwiniana i no darwiniana de mutacions. Efectes fundacionals i colls d'ampolla. Divergència genètica i antigènica; el virus de la grip. Anàlisi de la filogènia vírica.

8. Noves malalties víriques i virus emergents

Aparició de noves malalties víriques. Salt d'hoste i reservoris vírics. Emergència i re-emergència vírica. Factors mediambientals, socials i tecnològics determinants. Importància dels vectors artròpodes. L'espècie humana com a hoste terminal. Nous virus i virus emergents humans. Les febres hemorràgiques. El virus Èbola i el virus de la immunodeficiència humana. Els nous virus hepàtics. La re-emergència continua del virus de la grip i altres.

9. Multiplicació vírica

Reconeixement cel·lular. Naturalesa i funció dels receptors. Internalització. Decapsidació. Aturada de la biosíntesi cel·lular. Estimulació de funcions cel·lulars: papovavirus i adenovirus. Síntesi de RNA, DNA i proteïnes víriques: seqüències temporals. Efectes citopàtics. Sortida de partícules víriques amb i sense lisi. Apoptosi. Transformació cel·lular en virus RNA: oncogens cel·lulars; activació i transducció. Transformació cel·lular en virus DNA: oncogens i oncoproteïnes víriques. Processat de proteïnes víriques. Dianes de fàrmacs antivírics. El RNA interferent.

10. Patogènia de les infeccions víriques

Característiques de les infeccions víriques. Portes d'entrada. Infeccions localitzades i sistèmiques. Invasivitat. Virèmia. Transmissió nerviosa. Teixits diana: tropisme. Virulència. Paper de la resposta orgànica en la patogènia. El contagi: vies de transmissió. Vectors i reservoris. Les infeccions víriques persistents; mecanismes de persistència. El virus del xarampió. El virus Epstein-Barr. Les hepatitis víriques. Infecció per HIV; els aspectes dinàmics de la persistència. El moviment en virus de plantes.

11. Resposta a les infeccions víriques

Mecanismes antivírics inespecífics. Inducció i activitat dels interferons. Inducció i evolució de la resposta

immune. Paper d'anticossos i cèl·lules T. Profilaxi de les infeccions víriques: la vacunació. Tipus de vacunes; atenuades i inactivades. Les vacunes de la pòlio. Bases moleculars de l'atenuació. Vacunes de nova generació. Antígens i immunògens. Proteïnes recombinants i pèptids sintètics. Pseudo-càpsides vacunals. La vacuna contra l'hepatitis B i contra el virus del papil·loma. Vacunació amb DNA.

12. Prions i viroides

Les proteïnes infeccioses: els prions. Desenvolupament del concepte de prió. L'amiloid. Síntesi i processat de PrP^C. Formació de PrP^{Sc} i propagació dels prions. Encefalopaties espongiformes: herència i contagi. Diversitat fenotípica dels prions; les soques. El "scrapie" i l'encefalopatia espongiforme bovina. Barreres interespecífiques. Les encefalopaties espongiformes humanes: el Kuru, la síndrome de Creutzfeldt-Jakob i les malalties hereditàries. Els prions en llevats. Els viroides: estructura i constància de dominis. Possibles mecanismes de la patogènia. El virus de l'hepatitis delta.

13. Bacteriòfags

Utilització de bacteriòfags en genètica molecular i biotecnologia. El "phage display". La generació d'anticossos sense immunització i la recerca de nous lligands. Evolució molecular dirigida. Sistemes de selecció de fàrmacs antivírics: el cas dels inhibidors de proteases.

14. Els virus artificials

La teràpia gènica vírica; trets importants i riscos biològics. Virus artificials com a alternatives a la teràpia gènica vírica. Tipus de virus artificials i de biomolècules usades. Estratègies modulars. Selecció de dominis funcionals. Exemples i aplicacions dels virus artificials.

Metodologia

L'assignatura s'impartirà a través de classes magistrals i activitats d'aprenentatge actiu amb problemes i casos científics, en les que els alumnes adquiriran destresa en la recerca bibliogràfica, plantejament d'experiments i resolució de problemes. Caldrà fer presentacions orals dels treballs pràctics i es fomentarà el treball en grup, la coordinació d'activitats i la presentació racional de plans de treball i resultats. Es farà èmfasi en els aspectes metodològics i les aplicacions biomèdiques, biotecnològiques, farmacològiques i nanotecnològiques dels virus i estructures derivades.

Activitats formatives

Activitat	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes presencials	40	1.6	1747:E07.02 , 1747:E07.03 , 1747:E07.04
Tipus: Supervisades			
Preparació de presentació pública de treballs	50	2.0	1747:T04.00 , 1747:T06.00 , 1747:T09.00
Tipus: Autònomes			
Estudi	20	0.8	1747:T04.00 , 1747:T09.00 , 1747:T06.00
Lectura de texts	30	1.2	1747:T04.00 , 1747:T06.00 , 1747:T09.00

Avaluació

L'avaluació es farà a través de 3 exàmens, dos parcials no eliminatoris i un final, repartits durant el curs, amb un pes total sobre la qualificació final del 70 % (15 %, 15 % i 40 % respectivament). A més, un 30 % de la nota

s'obtindrà per la presentació oral de treballs (15 %) i resolució de problemes d'aula o presentació de treballs escrits (15 %).

Es considerarà que un estudiant obtindrà la qualificació de *No Presentat* si la valoració de totes les activitats d'avaluació realitzades no li permet assolir la qualificació global de 5 en el supòsit que hagués obtingut la màxima nota en totes elles.

Activitats d'avaluació

Activitat	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Presentació oral i treball escrit	30 %	1	0.04	1747:T04.00 , 1747:T06.00 , 1747:T09.00
exàmens	70 %	9	0.36	1747:E07.02 , 1747:E07.03 , 1747:E07.04

Bibliografia

A. Granoff i R.G. Webster. (Constantment actualitzada i ampliada). Encyclopedia of virology (on-line Ed.) Academic Press. London.

(<http://www.sciencedirect.com/science/referenceworks/0122270304>)

A. J. Cann. 2005. Principles of molecular virology. (4th Ed). Academic Press. London.

S. J. Flint i altres. 2000. Principles of virology: Molecular biology, pathogenesis and control. ASM Press. Washington.

E. K. Wagner i M.J. Hewlett. 2004. Basic virology (2nd Ed). Blackwell Publishing. Oxford.

N.J. Dimmock, A.J. Easton i K.N. Leppard. 2007. Introduction to modern virology. (6th Ed). Blackwell Publishing. Oxford.

L. Collier i J. Oxford. 2006. Human virology. (3rd Ed). Oxford University Press. Oxford.

T. Shors. 2009. VIRUS. ESTUDIO MOLECULAR CON ORIENTACION CLINICA. Editorial PANAMERICANA. Bogotá-Madrid.